

Сюк О. С.,

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ НЕВЕЛИКОЇ ТЯЖКОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню інституту звільнення від кримінальної відповідальності щодо осіб, які скоїли злочини невеликої тяжкості.

Ключові слова: злочини невеликої тяжкості, дійове каяття, примирення винного з потерпілим, передача особи на поруки, зміна обстановки, строки давності.

Постановка проблеми. В доктрині кримінального права звільнення від кримінальної відповідальності визначають як засіб диференціації кримінальної відповідальності, який повинен слідувати меті диференціації та не виходити за межі цього процесу, мати за предмет кримінальну відповідальність, суб'єктом законодавця, а підставою – типовий ступінь суспільної небезпеки злочину та особи яка його вчинила [1, с. 179]; сукупність заходів, використання яких дає позитивні результати в боротьбі з менш небезпечними злочинами, виконавці яких можуть бути виправлені без застосування покарання [2, с. 3]; юридичний факт, який припиняє кримінальне правовідношення (або правоприпиняючий юридичний факт), у зв'язку з чим особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, звільняється від негативної оцінки його поведінки і реальних несприятливих правових наслідків [3, с. 12; 4, с. 8; 5; 6, с. 63].

Низький характер суспільної небезпеки злочинів невеликої тяжкості знаходить свій прояв у відношенні законодавця до цієї категорії злочинів крізь інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям (ст. 45 КК України), примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України), передачею особи на поруки (ст. 47 КК України), зміною обстановки (ст. 48 КК України) та закінченням строків давності (ст. 49 КК України).

Як зазначає Ю.В. Баулін, «обов'язок особи, що вчинила злочин, піддатися кримінальній відповідальності реалізується в рамках кримінально-правових відносин. Держава, як один із суб'єктів цих відносин, вправі не тільки покласти на цю особу кримінальну відповідальність, але й може відмовитися від цього свого повноваження, за наявності підстав, передбачених КК» [7, с. 46]. Відповідно до ч. 1 ст. 44 особа, яка вчинила злочин, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених КК. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності є актом компромісу держави з особою, яка вчинила певне суспільно небезпечне діяння, спрямований на реалізацію принципів диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності. Зокрема, деякі вчені пропонують називати норми, які регулюють особливості дії цього інституту – компромісними [8, с. 10]. У випадках невеликої суспільної небезпечності діяння та особи, яка його вчинила, можливо передбачити, що така особа не скоїть злочину знову і реалізація покарання не є доцільною, саме з цієї причини існує інститут звільнення від кримінальної відповідальності [9, с. 149].

Дослідженню питань звільнення від кримінальної відповідальності у своїх працях приділяли увагу такі вчені,

як: Ю.В. Баулін, Я.М. Брайнін, С.Г. Келіна, Н.Ф. Кузнєцова, В.І. Курляндський, І.І. Митрофанов та багато інших. Окремі види звільнення від кримінальної відповідальності на дисертаційному рівні були досліджені Г.О. Усатим, М.Є. Григор'євою, Ж.В. Мандриченко, Т.Б. Ніколаєнко, О.С. Козак та ін.

Незважаючи на те, що звільненню від кримінальної відповідальності присвячено багато наукових праць та досліджень, все ж таки, даний напрямок дослідження залишається актуальним та потребує нових наукових розробок по відношенню до найменш небезпечної категорії злочинів, представленої ч. 2 ст. 12 КК України – злочинів невеликої тяжкості.

Мета статті – дослідження інституту звільнення від кримінальної відповідальності по відношенню до осіб, які скоїли злочини невеликої тяжкості. Аналіз чинного законодавства та вироки судів України допоможе виявити певні недоліки та проблеми, пов'язані із застосуванням цього пільгового інституту на практиці.

Виклад основного матеріалу. Нами проаналізовано 652 вироки судів Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Львівської та Одеської областей України за останній рік: вироки по звільненню від кримінальної відповідальності, звільненню від покарання, звільненню від кримінальної відповідальності або покарання неповнолітніх. Особливу увагу в даному дослідженні ми приділяємо саме звільненню від кримінальної відповідальності.

Пленум Верховного Суду України у постанові «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» (ППВСУ № 12) від 23 грудня 2005 року [10] роз'яснює судам, що звільнення від кримінальної відповідальності – це відмова держави від застосування щодо особи, котра вчинила злочин, установлених законом обмежень певних прав і свобод шляхом закриття кримінальної справи, яке здійснює суд у випадках, передбачених КК України, у порядку, встановленому КПК України.

Слова, визначені в ч. 1 ст. ст. 45 – 48 КК «...особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості...» у кримінально-правовому розумінні вони означають, що до таких осіб слід відносити не лише тих, що вчинили злочин перший раз, а й тих, які правомірно звільнялись від кримінальної відповідальності, не судимими, не ухилялись від слідства та суду, їх судимість знята або погашена в установленому законом порядку або вчинили злочин, строк давності якого для притягнення до кримінальної відповідальності сплинув [11, с. 129]. Така особа, яка раніше не вчиняла злочинів, або раніше вчинила злочин, що вже втратив правове значення [10].

Відповідно до ч. 1 ст. 45 КК особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покалася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шко-

ду. Враховуючи, що КК визначення дійового каяття не містить, можна виокремити його основні складові елементи: щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди. На думку М.С. Григор'євої, каяття відноситься до морально-психологічної категорії, і виходячи з того, що на сьогоднішній день правоохоронні органи не мають певної методики, яка дозволила б встановити наявність каяття, його глибину, підвищує ризик помилок і порушень закону, знижує ефективність реалізації ст. 45 КК, нею висунуто пропозицію замінити щире каяття явкою з повинною [12, с. 12-13].

Пленум Верховного Суду в абз. 2 п. 3 ППВСУ № 12 категорично визначає, що відсутність хоча б однієї із зазначених складових дійового каяття виключає звільнення особи від кримінальної відповідальності за ст. 45 КК.

Порушення правила про обов'язкову наявність усіх складових дійового каяття, можна побачити, у вирокі Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу від 13 січня 2015 року [13], відповідно до якого особу було звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям за вчинення нею злочинів, передбачених ч. 4 ст. 358 та ч. 1 ст. 190 КК України. Для звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 45 КК України судом було прийнято до уваги те, що обвинувачений раніше не судимий, вчинені злочини, відповідно до ст. 12 КК України, є злочинами невеликої тяжкості, з боку обвинуваченого було активне сприяння розкриттю злочину, позитивна характеристика за місцем проживання та відшкодування завданого збитку. Але при цьому судом не було враховано відсутність широкого каяття у вчинених злочинах з боку обвинуваченого. Відсутність цієї обставини є показником того, що особу не може бути звільнено від кримінальної відповідальності за ст. 45 КК України.

Виняток для застосування ст. 45 КК можуть становити лише випадки вчинення злочину чи замаху на нього, внаслідок яких не заподіяно шкоду або не завдано збитки [10].

За злочин невеликої тяжкості, передбачений ч. 1 ст. 366 КК України, Держинський міський суд Донецької області, ухвалою від 19 березня 2015 року [14] звільнив від кримінальної відповідальності особу у зв'язку з тим, що вона вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, визнала свою вину, широко розкалася у вчиненому та активно сприяла розкриттю злочину. Потерпілі від злочину відсутні та шкода або збитки злочинними діями заподіяні не були. На підставі ст. 284, 285, 288 КПК України кримінальне провадження відносно особи було закрито.

Звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 45 КК носить імперативний характер, тобто у разі виконання особою, винною у вчиненні злочину, всіх обставин, визначених ч. 1 ст. 45 КК, суд в обов'язковому порядку звільняє особу від кримінальної відповідальності.

Наступною підставою звільнення від кримінальної відповідальності є примирення винного з потерпілим. Відповідно до ч. 1 ст. 46 КК особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Так, наприклад Київським районним судом м. Харкова вироком від 13 листопада 2015 року [15] обвинуваченого було звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим за злочин невеликої тяжкості, передбачений ч. 1 ст. 286 КК України. В цьому випадку обвинувачений примирився з потерпілою, відшкодував їй збитки, в

результаті чого ніяких претензій потерпіла відносно обвинуваченого не мала.

Московський районний суд м. Харкова вироком від 20 травня 2015 року [16] звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності за злочин невеликої тяжкості, передбачений ч. 1 ст. 125 КК України за ст. 46 КК України. Судом в цьому випадку було прийнято до уваги примирення обвинуваченого з потерпілим та відшкодування йому завданої злочином шкоди.

Роздільнянським районним судом Одеської області вироком від 13 січня 2016 року [17] звільнено обвинуваченого від кримінальної відповідальності, на підставі ст. 46 КК України, за злочин невеликої тяжкості, відповідальність за який передбачено ч. 1 ст. 190 КК України. Під час вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності судом було встановлено, що обвинувачений раніше не судимий, даний злочин скоїв вперше, має постійне місце проживання, свою вину визнав повністю та примирився з потерпілою, повністю відшкодував завдані збитки та таким чином усунув завдану шкоду.

Деякі автори вказують, що потерпілий є виключно фізичною особою, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду, а юридична особа, у разі завдання їй майнової шкоди, повинна визнаватися не потерпілою а цивільним позивачем [18, с. 62; 19, с. 365]. На нашу думку, така позиція не є достовірною та такою, що не відповідає чинному законодавству в результаті чого не може бути підтримана, адже, відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК потерпілим в кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Щодо визнання особи цивільним позивачем, то ч. 1 ст. 61 КПК зазначає, що цивільним позивачем у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, та яка в порядку, встановленому КПК, пред'явила цивільний позов.

В КПК регламентовано норму, а саме, ст. 478 відповідно до якої кримінальне провадження може бути порушено за заявою потерпілого, який звертається до слідчого, прокурора, іншої службової особи органу, уповноваженого на початок досудового розслідування, про вчинення кримінального правопорушення протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення певного кримінального правопорушення. Порушення такого кримінального провадження відбувається згідно з правилами Глава 36 КПК «Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення». В ст. 477 визначено перелік злочинів, відносно яких відбувається кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення. Серед злочинів, перелічених в п. 1-3 ч. 1 ст. 477 КПК, злочинами невеликої тяжкості є наступні: ст. 125, ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 129, ст. 132, ч. 1 ст. 133, ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 136, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 142, ст. 145, ст. 154, ч. 1 ст. 161, ч. 1 ст. 162, ч. 1 ст. 163, ч. 1 ст. 164, ч. 1 ст. 165, ч. 1 ст. 168, ч. 1 ст. 176, ч. 1 ст. 177, ст. 180, ст. 195, ст. 197, ч. 1 ст. 206, ст. 219, ч. 1 ст. 229, ст. 232, ч. 1 ст. 2321, ст. 2322, ч. 1 ст. 355, ст. 356, ч. 1 ст. 362, ч. 1 ст. 3641, ч. 1 ст. 3652 – КК України; ст. 128, ч. 1 ст. 286, ч. 1 ст. 296 – КК України, якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого; ч. 1 ст. 190, ст. 192, ч. 1-3 ст. 357 – КК України, якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншими близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого, або якщо вони вчинені

особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого.

Результати примирення винного з потерпілим можуть бути враховані при: закритті судом кримінального провадження та звільненні підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності (ч. 3 ст. 288 КПК); як обставина, що пом'якшує покарання під час винесення вироку (п. 2 ч. 1 ст. 66 КК); сприяє призначенню більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК) [20, с. 15-16]; при звільненні від покарання з випробуванням (ст. 75 КК). Проте, призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання не буде застосовуватись за вчинення злочинів невеликої тяжкості, оскільки підстави звільнення від кримінальної відповідальності у цих випадках є менш вибагливими до змісту посткримінальної поведінки особи (ч. 1 ст. 45, ч. 1 ст. 46, ч. 1 ст. 97 КК та ін.) [21, с. 3].

Звільнення винної особи від кримінальної відповідальності та закриття справи у зв'язку з примиренням із потерпілим можливе тільки в разі відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди. За наявності передбачених у ст. 46 КК підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності є обов'язковим [10]. Відповідно до ст. 479 КПК відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення може відбуватися на підставі угоди про примирення або без неї.

Варто зауважити, що у період 2015 – початок 2016 року, звільнення від кримінальної відповідальності, на підставі ст. 46 КК України, у більшій мірі, було застосовано за злочини невеликої тяжкості, передбачені ч. 1 ст. 286 КК України та ч. 1 ст. 125 КК України.

Питання звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки врегульовано ч. 1 ст. 47 КК, відповідно до якої особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, та щиро покаялася, може бути звільнено від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилитиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку.

Підставою такого звільнення є щире розкаяння особи, яке свідчить про її бажання спокутувати провину перед колективом підприємства, установи чи організації та виправити свою поведінку. Особу, яка не визнала себе винною у вчиненні злочину, передавати на поруки не можна [10].

Так, Дзержинським міським судом Донецької області у вироку від 11 листопада 2015 року [22] було застосовано щодо винної особи ст. 47 КК України за вчинений нею злочин невеликої тяжкості, передбачений ч. 1 ст. 358 КК України. Судом були враховані обставини того, що винна раніше не заступалася, кається у скоєному, а трудовий колектив шахти «Нова» ОП «Донецька виконавча дирекція з ліквідації шахт» ДОО «Об'єднана компанія «Укрвуглереструктуризація» просить передати її на поруки. Тим же судом, вироком від 18 грудня 2015 року [23] за вчинений злочин невеликої тяжкості, передбачений ч. 1 ст. 366 КК України особу звільнено від кримінальної відповідальності на підставі ст. 47 КК України за обставини притягнення обвинуваченого до кримінальної відповідальності за вчинення злочину невеликої тяжкості вперше, щирого каєття, позитивної характеристики по місцю проживання та на посаді, гарної характеристики з боку колективу та прохання передати його на поруки трудовому колективу.

Необхідно звернути увагу на випадки несумлінного складання судом процесуальних документів, що тягне за собою вирішення питання щодо законності такого звільнення від кримінальної відповідальності. Наприклад, тим же Дзержинським міським судом Донецької області ухвалою від 10 грудня 2015 року [24] було звільнено особу від кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 343 КК України. По-перше, такого складу злочину в КК України взагалі не існує. По-друге, у мотивувальній частині ухвали мова йде про можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинений злочин невеликої тяжкості, передбачений ч. 2 ст. 343 КК України, на підставі ст. 47 КК України. По-третє, суд, беручи до уваги те, що особа є раніше не судимою, свою провину визнала і розкалася, а також те, що 57 окрема мотопіхотна бригада ОК «Південь» Збройних сил України просить передати винного їй на поруки, звільняє від кримінальної відповідальності на підставі ст. 47 КК України за ч. 3 ст. 343 КК України.

Щодо цього виду звільнення від кримінальної відповідальності, законодавством встановлено певну особливість, яка визначена у ч. 2 ст. 47 КК і полягає у тому, що у разі порушення умов передачі на поруки особа притягається до кримінальної відповідальності за вчинений нею злочин. Тобто, якщо протягом року, особа порушить хоча б одну з умов передачі на поруки (вчинить новий злочин, не виправдає довіру колективу, ухилитиметься від заходів виховного характеру або порушуватиме громадський порядок), то її буде притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинений злочин. Про благополучність такого звільнення від кримінальної відповідальності можна казати після закінчення так званого іспитового строку в один рік.

За останній рік найбільш поширеним для цього виду звільнення є вчинення злочину невеликої тяжкості, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК України.

Також особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки. Відповідно до ст. 48 КК особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час кримінального провадження внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.

Пленумом Верховного Суду роз'яснюється, що в зазначеній статті передбачено дві самостійні підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності: втрата суспільної небезпечності внаслідок зміни обстановки на час розслідування чи розгляду справи в суді або діянням, або особою, яка його вчинила. При цьому треба розрізняти зміну обстановки в широкому розумінні, тобто соціальних, економічних, політичних, духовних, міжнаціональних, воєнних, міжнародних, природних, організаційних, виробничих та інших процесів у масштабах країни, регіону, області, міста, району, підприємства, установи, організації, та у вузькому, тобто об'єктивних (зовнішніх) умов життя, в яких перебувала особа на час вчинення злочину та які значною мірою позначались на її суспільній небезпечності. Для застосування ст. 48 КК необхідно встановити, що після вчинення певного злочину обстановка змінилася таким чином, що вчинене діяння вже не є суспільно небезпечним [182]. Так, після скасування в Україні чи її окремих місцевостях воєнного чи надзвичайного стану, що є актуальним в світлі останніх подій, втрачають суспільну небезпечність діяння, визнані злочинними у умовах воєнного, бойового чи надзвичайного стану [71, с. 368].

Вироком Дзержинського міського суду Донецької області від 12 травня 2015 року [25] обвинуваченого звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, а кримінальну справу щодо нього закрито за злочин, передбачений ч. 1 ст. 175 КК. Наведені у вирокі суду дані про те, що обвинувачений вчинив злочин невеликої тяжкості вперше, раніше до кримінальної відповідальності не притягувався, щиро розкався, за місцем роботи характеризується позитивно, завдані збитки повністю відшкодував, не свідчать про зміну обстановки.

Таким чином, суд не навів у вирокі жодних заснованих на законі обґрунтувань того, у чому полягала зміна обстановки на час розгляду справи в суді та які саме наслідки вона потягла втрату суспільної небезпечності злочинцем чи те, що обвинувачений перестав бути суспільно небезпечним, та в чому конкретно це виявилось. Суд тільки зазначив, що на час розгляду справи в суді вчинене обвинуваченим кримінальне правопорушення втратило суспільно небезпечність та він перестав бути суспільно небезпечним.

Інституту звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 45-48 КК притаманна ще одна особливість. Полягає вона у тому, що у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, який є корупційним (відповідно до примітки до ст. 45 КК), питання щодо звільнення такої особи від кримінальної відповідальності розглядатися не може, адже у ст. 45, ст. 46, ч. 1 ст. 47, ст. 48 КК визначено, що «...особа (особу), яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості..., крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності...».

Ще однією підставою для звільнення від кримінальної відповідальності є закінчення строків давності. Відповідно до п. 1-2 ч. 1 ст. 49 КК особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину і до дня набрання вироком законної сили минуло: два роки у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі або три роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання у виді обмеження або позбавлення волі. Диференціація строків давності в п. 3-5 ч. 1 ст. 49 КК здійснюється залежно від виду вчиненого злочину, а щодо злочинів невеликої тяжкості – від виду покарання, передбаченого у санкції норми КК [11, с. 138].

Передумови такого звільнення за вчинений злочин невеликої тяжкості можна поділити на дві групи:

1) вчинення злочину невеликої тяжкості, який кваліфіковано за статей (частиною статті) Особливої частини КК, що передбачає менш суворе покарання ніж обмеження волі, за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі н. м. д. г. [26, с. 193]. При визначенні покарань, які є менш суворими за обмеження волі, необхідно керуватися положеннями ст. 51-52 КК. Відповідно до цього, менш суворими основним покараннями за обмеження волі є покарання, передбачені п. 1, 3, 4 – 6, 8 ст. 51 КК, а саме: штраф (у розмірі до трьох тисяч н. м. д. г. включно), позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт. Санкції злочинів невеликої тяжкості налічують 59 злочинів, покарання за які менш суворі за обмеження волі.

До першої групи можна віднести злочини невеликої тяжкості, по яким відбулося звільнення від кримінальної відповідальності, в період 2015 – початок 2016 років, на підставі ст. 49 КК України: ч. 1 ст. 125 (призначені судами покарання – штраф, у розмірі 45 н. м. д. г., що складає 765 грн.; 200 годин громад-

ських робіт; штраф у розмірі 50 н. м. д. г., що складає 850 грн.; 100 годин громадських робіт; ст. 128 (240 годин громадських робіт); ч. 1 ст. 1971 та ч. 3 ст. 1971 (на підставі ст. 70 судом визначено покарання – штраф, у розмірі 400 н. м. д. г., що становить 6800 грн.); ч. 1 ст. 366 (штраф у розмірі 250 н. м. д. г., що становить 4250 грн. з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими та організаційно-господарськими функціями, строком на 3 роки; штраф, у розмірі 30 н.м.д.г., що складає 510 грн.; штраф у розмірі 100 н. м. д. г., що складає 1700 грн.); ст. 395 (3 місяці арешту);

2) вчинення злочину невеликої тяжкості, який кваліфіковано за статтями (частиною статті) Особливої частини КК, що передбачає покарання у вигляді обмеження волі на строк від одного до п'яти років або позбавлення волі на строк, не більше двох років. Разом з тим у п. 2 ч. 1 ст. 49 КК не передбачене таке більш суворе, ніж обмеження волі, покарання, як тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, яке, у свою чергу, є менш суворим, ніж позбавлення волі на певний строк. При вирішенні питання, до якої групи злочинів невеликої тяжкості належать злочини, санкція яких передбачає тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців і не передбачає обмеження та позбавлення волі (наприклад, ч. 1 ст. 412 КК), слід керуватися п. 2 ч. 1 ст. 49 КК, оскільки тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців є більш суворим покаранням, ніж обмеження волі [26, с. 193].

Злочинами, за якими відбулося звільнення від кримінальної відповідальності в період 2015 – початок 2016 років, і які можна віднести до другої групи є наступними: ч. 1 ст. 125 (призначені судами покарання – 1 рік обмеження волі з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, строком на 1 рік); ч. 2 ст. 125 (1 рік обмеження волі); ч. 4 ст. 358 (1 рік обмеження волі); ч. 1 ст. 286 та ч. 1 ст. 164 (на підставі ст. 70 судом визначено покарання – 2 роки обмеження волі з позбавленням права керувати транспортними засобами, строком на 1 рік); ч. 1 ст. 140 (2 роки обмеження волі); ч. 1 ст. 366 (2 роки обмеження волі з позбавлення права обіймати організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські посади, строком на 1 рік);

Відповідно до ч. 3 ст. 49 перебіг давності переривається, якщо до закінчення строків давності особа вчинила новий злочин середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин. У таких випадках, частина строку давності, що збігла, втрачається, а обчислення строку давності починається з дня вчинення нового злочину. Строки давності обчислюються за кожний злочин окремо. Тобто, відбувається паралельний перебіг строків давності, які не складаються і не погашаються. Якщо, до закінчення строку давності особа вчинить новий злочин невеликої тяжкості, перебіг давності за попередній злочин не переривається, а продовжується. Одночасно з ним паралельно і самостійно починає спливати строк давності за новий злочин невеликої тяжкості з дня його вчинення [11, с. 139; 26, с. 197].

Т.Б. Ніколаєнко було запропоновано ввести до КК України пряму заборону щодо повторної можливості звільнення від кримінальної відповідальності осіб, раніше звільнених від кримінальної відповідальності за вчинення злочину. Закріплення цього положення сприятиме тому, що особи, які раніше звільнялись від кримінальної відповідальності та не виправдали довіри з боку держави, не зможуть у подальшому уникати кримінальної відповідальності [27, с. 10].

Висновки. Під час дослідження застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності до осіб, які вчи-

нили злочини невеликої тяжкості, ми прийшли до наступних висновків: по-перше, до осіб, які вчинили корупційні злочини невеликої тяжкості, перелік яких визначено у примітці до ст. 45 КК України, не може бути застосовано звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям, у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, у зв'язку з передачею особи на поруки та у зв'язку зі зміною обстановки; по-друге, в більшості випадків судами правильно застосовано норми щодо звільнення осіб від кримінальної відповідальності, але існують певні проблеми, пов'язані із невірним застосуванням ст. 45 КК України, яка передбачає звільнення від кримінальної відповідальності тільки за умови наявності всіх обставин дійового каяття, зокрема, суди застосовують такий вид звільнення не враховуючи це положення; по-третє, у вироках судів України ми побачили окремі випадки безпідставного звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, саме проблема, на нашу думку, полягає у нерозумінні що саме є зміною обстановки.

Література:

- Лесниевски-Костарева Т.А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика / Т.А. Лесниевски-Костарева. – М. : НОРМА, 2000. – 400 с.
- Келина С.Г. Теоретические проблемы освобождения от уголовной ответственности: автореф. дис. на соискание уч. степ. докт. юр. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / С.Г. Келина. – Академия наук СССР. Институт государства и права, 1976. – 30 с.
- Ивонин В.Ю. Освобождение от уголовной ответственности по нормам Особенной части уголовного законодательства и его применение органами внутренних дел: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Московская высшая школа милиции МВД СССР, 1992. – 21 с.
- Андреанов В.К. Юридические факты в уголовном праве: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.К. Андреанов. – М., 2013. – 26 с.
- Жариков Ю.С. К вопросу о месте юридического факта в уголовно-правовом регулировании [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.justicemaker.ru/view-article.php?art=4178&id=21>
- Хабаров А.В. Юридические факты в уголовном праве / А.В. Хабаров // Ученые записки: сборник научных трудов Института государства и права. – 2003. – № 6.
- Баудлін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / Ю.В. Баудлін. – К. : Атіка, 2004. – 296 с.
- Усатий Г.О. Компромис як засіб вирішення кримінально-правового конфлікту: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 1999. – 19 с.
- Кругликов Л.Л., Васильевский А.В. Дифференциация ответственности в уголовном праве / Л.Л. Кругликов, А.В. Васильевский. – СПб. : «Юридический центр Пресс», 2002. – 300 с.
- Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23.12.2005 р. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/82F83474EC054657C2257B33004F2F07](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/82F83474EC054657C2257B33004F2F07)
- Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. – Т. 1 / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.Ф. Фесенка. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури. – 2009. – 964 с.
- Григор'єва М.Є. Звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з її дійовим каяттям: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2007. – 23 с.
- Вирок Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу від 13.01.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42429258>
- Ухвала Дзержинського міського суду Донецької області від 19.03.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43347231>
- Вирок Київського районного суду м. Харкова від 13.11.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53754750>
- Вирок Московського районного суду м. Харкова від 20.05.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44516071>
- Вирок Роздільнянського районного суду Одеської області від 13.01.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54934748>
- Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України [текст] / С.В. Петков, О.І. Мотлях, Н.В. Малярчук, Ю.В. Корнєєв. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 696 с.
- Загальна частина кримінального права України: [навч. посіб.] / І.І. Митрофанов; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. – Одеса: Фенікс, 2015. – 576 с.
- Мандриченко Ж.В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / ОНЮА. – Одеса, 2007. – 17 с.
- Хряпінський П. Правові функції спеціального звільнення від кримінальної відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/14388/%CF>
- Вирок Дзержинського міського суду Донецької області від 11.11.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53793491>
- Вирок Дзержинського міського суду Донецької області від 18.12.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55276960>
- Вирок Дзержинського міського суду Донецької області від 10.12.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54615256>
- Ухвала Дзержинського міського суду Донецької області від 12.05.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44277484>
- Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-тє вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 1: Загальна частина / Ю.В. Баудлін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
- Ніколаєнко Т.Б. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08; Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2008. – 22 с.

Скок А. С. Освобождение от уголовной ответственности за преступления небольшой тяжести

Аннотация. Статья посвящена исследованию действия института освобождения от уголовной ответственности по отношению к лицам, совершившим преступления небольшой тяжести.

Ключевые слова: преступления небольшой тяжести, действительное раскаяние, примирение виновного с потерпевшим, передача лица на поруки, изменение обстановки, сроки давности.

Skok A. Exemption from criminal liability for minor offences

Summary. The article investigates the release of the institute of criminal liability in respect of persons who have committed minor offences.

Key words: minor offense, active repentance, reconciliation of parties, bailing of a guilty person, change of conditions, limitation period.